

Op pad met Bart van Tooren rond het Naardermeer

CV Dr. B.F. van Tooren

- 1974-1982 studie biologie in Groningen, deels ook in Utrecht en Amsterdam
- 1982-1983 ecoloog bij Natuurmonumenten in Zuid-Holland en Zeeland
- 1984-1987 onderzoeker Universiteit Utrecht (met NWO geld), botanisch ecologisch onderzoek kalkgraslanden Zuid-Limburg. Promotie in 1989
- 1988 medewerker zure regen bij provincie Zuid-Holland
- 1988-heden medewerker Vereniging Natuurmonumenten in diverse functies, sinds 2004 hoofd afdeling Audit

Huidige functies

- 1988- heden redacteur, later hoofdredacteur De Levende Natuur, waarvoor hem in 2015 de Heimans en Thijssen Prijs is toegekend
- 2006-heden voorzitter OBN-deskundigenteam Heuvellandschap
- 2008- heden secretaris/penningmeester stichting bijzondere leerstoelen natuurbeheer
- 2013-heden voorzitter Stichting EIS Nederland
- 2014-heden lid bestuur Thijssen's Hof

Onderzoek is voor ons van levensbelang

Bart van Tooren is auditmedewerker bij Natuurmonumenten en namens die organisatie lid van de Programmacommissie van *Biodiversiteit werkt*. Dat programma, ontwikkeld door NWO samen met het ministerie van EZ, "betreft stakeholders bij wetenschappelijk onderzoek naar de bescherming van de Nederlandse natuur" (nwo.nl/biodiversiteit). Dat is volgens Bart een proces van vallen en opstaan. "Ondanks de goede intenties is de afstand tussen onderzoeker en beheerder te vaak nog groot."

Waarom heb je ons bij het Naardermeer uitgenodigd?

“Het Naardermeer is een iconisch natuurgebied, belangrijk om allerlei redenen. Historisch natuurlijk, als het oudste en bekendste natuurgebied. Een ander punt is dat je alle problemen die we in Nederland hebben met natuurbescherming goed kunt illustreren aan de hand van het Naardermeer. Alles wat goed gaat en alles wat verkeerd gaat. Verbindingszones zijn een goed voorbeeld. Het Naardermeer is in zekere zin geïsoleerd gelegen. Een paar jaar geleden is een verbinding richting Ankeveen gerealiseerd door de weg tussen die twee gebieden deels ‘op pootjes’ te zetten. Heel mooi. Maar de verbinding met de Randmeren aan de andere kant is hier en daar nog maar een paar meter breed. Dat is een demonstratie van hoe we in Nederland soms met verbindingszones omgaan. En ten slotte is het Naardermeer ons visitekaartje, een gebied waar je ministers en dergelijke mee naartoe neemt.

Qua natuur zijn de waarden in het meer zelf toch wel wat achteruit gegaan. Denk aan het verdwijnen van de lepelaar. Daarentegen heeft zich rond het Naardermeer heel veel natuur ontwikkeld, vooral rijk aan vogels. We hebben de hele randzone in beheer gekregen. Sindsdien is de wegzijging van water uit het Naardermeer sterk verminderd.

Die randzone is ook heel aantrekkelijk voor recreanten trouwens. Je kunt nu een rondje Naardermeer lopen (19 km), wat ik iedereen kan aanbevelen. Doe het op een zondagochtend dan hoor je de A1 wat minder.”

Wat is voor Natuurmonumenten de reden om deel te nemen aan Biodiversiteit werkt?

“Kijk, wij hebben natuurlijk heel veel belang bij onderzoek. Zonder onderzoek kom je niet verder met de kwaliteit van natuurbeheer. Alleen al om

die reden vinden wij het belangrijk dat er onderzoek in onze gebieden plaatsvindt. Onderzoek kan vele vormen aannemen. Het ene uiterste is onderzoek waarvan de resultaten direct kunnen worden toegepast. Werkt het beter om één keer per jaar te maaien of twee keer? Daar kun je monitoring op zetten, maar je kunt ook aanvullend onderzoek doen naar de mechanismen die maken dat het ene beter werkt dan het andere. Zo is natuurlijk heel veel onderzoek gedaan in het verleden. Denk ook aan onderzoek gericht op innova-

tie. Wat zijn innovatieve manieren om de effecten van verdroging, vermesing en verzuring te bestrijden? Daar is het hele OBN-programma (Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit) op gebaseerd. Dat soort onderzoek is voor ons van levensbelang. Het andere uiterste is onderzoek dat wel erg belangrijk is om welke reden dan ook, maar niet primair voor het beheer. Denk aan de methaanemissie in veengronden: van groot belang voor klimaatverandering, maar wij doen zelf niet direct iets met de resultaten. Denk voor een tussenvorm bijvoorbeeld aan het bodemonderzoek binnen *Biodiversiteit werkt*. We weten allemaal dat de bodem belangrijk is en dat we daar meer van moeten weten, maar ik zie nog lang niet altijd hoe we de uitkomsten van dat bodemonderzoek kunnen toepassen. Fundamenteel onderzoek is natuurlijk ook de kracht van NWO. In eerste instantie gaat het misschien om zuiver wetenschappelijk onderzoek, maar uiteindelijk komt daar, als al die eindjes aan elkaar geknoopt zijn, kennis uit voort die voor het beheer van groot belang kan zijn.”

Is er bij de selectie van projecten een goede balans gevonden tussen die verschillende typen onderzoek? Heeft NWO goed geluisterd naar de stakeholders? “Laat ik beginnen te zeggen dat ik het heel mooi van NWO vindt dat ze deze

stap hebben gezet richting een programma dat veel meer op directe toepassing gericht is. Voor hun is dat een belangrijke verschuiving. Dat is zeer te waarderen. Maar de selectieprocedure kende een valse start. Er is zowel een Programmacommissie ingesteld als ook een wetenschappelijke internati-

onale commissie. Als Programmacommissie hebben we ons intensief gebogen over de 60 onderzoeksvoorstellen die er lagen en daar een prioriteit aan gegeven. Die prioriteit is vervolgens door de wetenschappelijke commissie bepaald niet overgenomen. Toen kregen ik en ook anderen wel de indruk

dat we het voor Jan Joker hadden gedaan. Maar goed, van koers veranderen is niet makkelijk, een kwestie van vallen en opstaan, het is toch NWO, dus toen is besloten ons daar maar bij neer te leggen.”

Hoe is vervolgens de samenwerking tussen stakeholders en onderzoekers geweest, ben je daar tevreden over?

“Over het algemeen kan dat nog steeds veel beter. Onderzoekers hebben de neiging om aan de voorkant van hun onderzoek te zeggen: het is van vreselijk veel belang voor het natuurbeheer en hier verandert de wereld door. Dan schrijf je een ondersteuningsbrief waarvoor je wordt bedankt, maar, en dat neem ik onderzoekers kwalijk, verder hoor je vaak nooit meer wat. Niet eens of het onderzoek is gehonoreerd, terwijl het maar een minuutje kost om dat of een gepubliceerd artikel cc te delen. Ook in dit NWO-programma gaat die samenwerking nog niet vanzelf. NWO trekt er echter hard aan om dat te verbeteren. Een recente workshop met stakeholders en onderzoekers en ook dit themanummer zijn daar voorbeelden van.

Als onderzoek nog te fundamenteel voor de beheerder is, dan kan de onderzoeker daarbinnen gewoon zijn eigen gang gaan. Die moet helemaal niet pretenderen dat hij de beheerder erbij wil betrekken, want die beheerder zal

het voorlopig even worst wezen. Anderzijds heb je onderzoek dat direct voor de beheerder van belang is. Een voorbeeld is het Reijerscamp-onderzoek (zie p. 11). In dat type onderzoek verloopt de samenwerking over het algemeen heel goed, maar ook daar worden kansen gemist als de communicatie teveel eenrichtingsverkeer is. Als onderzoeker moet je beseffen dat de beheerder van nu vaak ook academisch of hbo-geschoold is en met jou mee kan discussiëren over onderzoeksopzet, over de vraagstelling en over wat nu echt relevant is. Er gaan nogal eens wat experimenten mis waarbij met beter overleg tijdens het onderzoek minder mis had hoeven gaan.”

Is de samenwerking in OBN-projecten echt heel anders dan in de projecten van Biodiversiteit Werkt?

“Bij OBN is een structuur gecreëerd met deskundigenteams die bestaan uit zowel onderzoekers, beheerders als beleidsmakers en binnen die teams worden elke keer de lopende onderzoeken besproken aan de hand van presentaties. Er wordt uitgebreid gediscussieerd over onderzoeksvragen, wat er anders en beter moet, wat de resultaten zeggen etc. De kracht van OBN is dat daar beheerders en onderzoekers veel dichterbij elkaar zitten. Dus dat verschil met NWO is inderdaad nog heel groot.

OBN is nu 25 jaar bezig en langzamerhand richt zij zich meer op de schaal van het landschap waardoor de directe relatie met het beheer soms wat minder wordt. Het is wel grappig dat je ziet dat OBN wat abstracter wordt en dat anderzijds NWO zich meer richting het beheer wil begeven. Eigenlijk zouden ze veel meer moeten samenwerken. Tegelijkertijd zijn die verschillende invalshoeken waardevol, is het goed dat NWO zich meer op de zuivere wetenschap richt en onderzoekers de mogelijkheid biedt om met iets te komen dat misschien niet direct toepasbaar is, maar uiteindelijk wel heel belangrijk kan zijn. Dus ik ben daar dubbel in.”

BAREND HAZELEGER